

“БЕКТЕМИН”
Ош мамлекеттик
университетинин ректору
профессор Исаков К.А.

2019-жылдын “ ___ ” _____

12.00.10 - эл аралык укук, европа укугу адистиги боюнча юридика илимдеринин кандидаты окумуштуулук илимий даражасын изденип алуу үчүн жазылган “ЕАЭБдеги бажы-тарифтик меселелерди эл аралык-укуктук жөнгө салуу” темасында Аскарбеков Дүр Эркинбековичтин диссертациясына Ош мамлекеттик университетинин юридика факультетинин мамлекеттин жана укуктун теориясы жана тарыхы кафедрасынын – жетектөөчү уюмдун

ПИКИРИ

1. Диссертациялык изилдөөнүн темасынын актуалдуулугу

Евразия экономикалык бирлигине (ЕАЭБ) кошулуу Кыргызстандын экономикасы үчүн олуттуу кесепеттерге алып келип, анда мигранттардын акча которуулары жана реэкспорттук соода-сатыгы улуттук кирешенин дээрлик үчтөн бирин түзөт. ЕАЭБдин көпчүлүк изилдөөлөрү же бардыгы Кыргызстанды назарына албастан, импорттук тарифтердеги, реэкспорттогу же миграциядагы өзгөртүүлөр сыяктуу таасир этүүнүн конкреттүү каналдарына көңүлүн топтойт. Бул иште ЕАЭБге кирүүдө таасир этүүнүн жыйындылык таза натыйжасын баалоо үчүн жалпы тең салмактын модели айдаланылат. Айкын формадагы талдоо моделдөөнүн стохастикалык процедурасы аркылуу аныкталбагандыкты жана колдо бар факты маалыматка негизделген бөлүштүрүүлөр менен кокустук чоңдуктар катары таасир этүүнүн ар кандай мүнөздөмөлөрүн карап чыгууну эске алат. Натыйжалар көрсөткөндөй, ЕАЭБге кирүү улуттук байгерликтин төмөндөшүнө алып келет, ал эмгек мигранттарынын акча которууларынын жана импорттук алымдардан түшкөн мамлекеттик бюджеттин кирешесинин жогорулашын анда реэкспорттун кирешесинин азайып кетүү кесепетинен келип чыгышы мүмкүн. Бирок төрттөн бир бөлүгүнүн ыктымалдуулугу менен улуттук байгерчилик жогорулашы күтүлөт.

ЕАЭБге кирүү Кыргызстан үчүн жаңы перспективаларды ачат. Товарлар, кызмат көрсөтүү, капитал жана жумушчу күчүн жүгүртүү жолунда тоскоолдуктар алынат. Жаңы инвестициялык мүмкүнчүлүктөр, айрыкча, энергетика, транспорт жана айыл чарба тармактарындагы ири инфраструктуралык долбоорлорду ишке ашыруу перспективалары ачылат. Кыргызстандын жарандары Бирликтин каалаган мамлекетинде иш орун берген мамлекеттин жарандары сыяктуу эле шарттар да иштөө укугуна ээ болот.

ЕАЭБ өлкөлөрүндө бажы-тарифтик жөнгө салуучу ченемдерди укуктук регламенттөө маселеси изилдөөнүн тандап алган темасынын актуалдуулугун шарттады.

Евразия экономикалык бирлиги азыркы дүйнөлүк чарба системасында өзгөчө орунду ээлеп, ааламдашуу, интернационалдашуу жана интеграциялоо процесстери менен мүнөздөлөт. Ушунун аркасы менен улуттук соода чек аралары жоюлуп, дээрлик жок болот да, бирдиктүү чоң рынокту пайда кылат.

Кыргыз Республикасынын Евразия экономикалык бирлигине кошулушу - жалпы улуттук масштабдагы окуя, бул тарыхка кирди, анткени экономиканын гана эмес, мамлекеттин узак мөөнөттүү өсүшүн да аныктайт. Евразия экономикалык бирлиги-бардыгыбызга белгилүү Европа бирлигинин аналогу, бирок биринчи баскычтагы өнүгүүдө турат.

2014-жылдын май айында Евразия экономикалык бирлигин түзүү жөнүндөгү келишимге кол коюлуп, кийин ага Кыргыз Республикасы да кошулган.

ЕАЭБдин миссиясы модернизациялоо жана ЕАЭБдин аймагындагы элдердин жашоо шартын көтөрүү, аны менен катар мамлекеттердин экономикасынын андан аркы стабилдүү өнүгүшүнө шарттарды түзүү болуп эсептелет.

Экономика секторунун: энергетика жана өнөр жай, айыл чарба жана транспорт, тейлөө чөйрөсүндө негизги саясатты түзүүдөгү макулдашуулар маанилүү кадамдардын бири болот.

Дүйнө рыногундагы катаал конкуренциялар мамлекеттердин ички рыногун сактоого багытталган чараларга алып келүүдө, бирок бири-бирине байланышкан улуттук экономиканын шарттарында мындай чараларга кооптонуу менен мамиле кылуу керек, анткени анын кесепеттери бул чараларды колдонгон мамлекеттерге терс таасирин тийгизиши мүмкүн.

Улуттук юридика илиминде бажы-тарифтик жөнгө салуу маселелери буга чейин изилдөөгө алынган, бирок ЕАЭБдеги бажы-тарифтик маселелерди жөнгө салуунун укуктук маселелери комплекстүү жана системалуу түрдө каралган эмес. ЕАЭБ өлкөлөрүндөгү бажы-тарифтик жөнгө салуу контролунун тартибине өзгөртүүлөрдү киргизүү актуалдуу жана изилденбеген маселелерден болуп саналат.

2. Илимий натыйжалар

Иште төмөндө көрсөтүлгөндөй, илимий жактан негизделген теориялык натыйжалар берилген, ал натыйжалар юридика илимин өнүктүрүү үчүн мааниге ээ:

1-натыйжа. Автор ЕАЭБдеги бажы-тарифтик жөнгө салууну калыптандыруунун төрт учурун берет.

2-натыйжа. Изденүүчү тарабынан биринчилерден болуп бажылык жөнгө салууну жөнөкөйлөштүрүү механизмдери сунуш кылынды. Анын жардамы

менен ЕАЭБдин тышкы экономикалык ишмердүүлүгүнүн эффективдүүлүгү жогорулайт.

3-натыйжа. Изденүүчү ЕАЭБдин Бирдиктүү бажы тарифинин конструкциясын жакшыртуу жолдорун сунуш кылат. Бул инновациялык товарларды бөлүү үчүн ЕАЭБдин тышкы экономикалык ишмердүүлүгүнүн товардык номенклатурасынын кодун деталдаштырууну божомолдойт.

4-натыйжа. Бажы системасы кызматтарды көрсөткөн ЕАЭБ өлкөлөрүндө ТЭИнин өзгөрүүлөрүнө ыкчам чараларды талдоо методдорун модернизациялоо зарыл экендигин автор белгилейт.

5-натыйжа. Изденүүчү өнүгүп жаткан өлкөлөр – ЕАЭБдин тарифтик жеңилдетүү системасын колдонуучулардын айрым тизмелерине ондоп-түзөтүү киргизүүнүн сунуштайт.

6-натыйжа. Изденүүчү ЕАЭБдин актыларын ишке ашыруунун уюштуруучулук-укуктук механизм түзүү зарылдыгы менен байланышкан сунушту киргизет.

3. Диссертацияда айтылган ар бир натыйжанын (илимий жобонун), талапкердин корутундуларынын жана тыянактарынын негизделүү даражасы

1-натыйжа. ЕАЭБ өлкөлөрүндө эволюциянын хронологиялык мезгилдерин системалаштыруу зарылдыгы негизделгендиги анык. Себеби укукченемдик актыларды олуттуу изилдөөгө жана бир катар тарыхый этаптарды бөлүштүрүү чөйрөсүндө бир катар теориялык иштелмелерге негизделет.

2-натыйжа. ЕАЭБдин алкагында тышкы сооданы бажы-тарифтик жөнгө салуу механизмдин рентабелдүүлүгүн төмөндөтүүчү көп сандаган кемчиликтерди белгилөө менен негизделгендиги анык. Себеби ЕАЭБдин практикасын жана мыйзамдарын тереңден талдоого таянат.

3-натыйжа. Инновациялык товарларды бөлүү үчүн ЕАЭБдин тышкы экономикалык ишмердүүлүгүнүн товардык номенклатурасынын кодун деталдаштырууну божомолдоочу товарларды кодификациялоого көзөмөлдүн өтө ыкчамдуулугу менен негизделгендиги анык. Себеби ЕАЭБдин Бирдиктүү бажы тарифинин структурасын жакшыртуунун теориялык анализи менен белгиленет.

4-натыйжа. ЕАЭБ өлкөлөрүндө ТЭИнин өзгөрүүлөрүнө ыкчам чараларды жана экономикалык тенденцияларды божомолдоо зарылдыгы менен негизделет. Анын аныктыгы ченемдик укуктук актыларды жана укук колдонуучу практиканы талдоого негизделет.

5-натыйжа. Өнүгүп жаткан өлкөлөр – ЕАЭБдин тарифтик жеңилдетүү системасын колдонуучулардын айрым тизмесине ондоолорду киргизүү менен негизделгендиги анык. Себеби тарифтик жеңилдетүүлөрдү бир тараптуу азайтуу сунушталат.

6-натыйжа. ЕАЭБдин актыларын ишке ашыруунун уюштуруучулук-укуктук механизм түзүү зарылдыгы сунушу менен негизделгендиги анык.

Себеби ЕАЭБдин актыларына ылайык, ЕАЭБдин мүчө мамлекеттери өз милдеттерин аткарбагандыгы үчүн жоопкерчиликтин шарттары аныкталган.

4. Диссертацияда айтылган ар бир натыйжанын (илимий жобонун), талапкердин корутундуларынын жана тыянактарынын жаңылык даражасы

1-натыйжа. Жарым-жартылай жаңы, себеби буга чейин ЕАЭБде бажы-тарифтик жөнгө салуунун калыптанышын, өнүгүшүн мезгилдештирүү аракети жасалган.

2-натыйжа. Жаңы, ЕАЭБ алкагында тышкы сооданы бажы-тарифтик жөнгө салуунун жаңы механизмдеринин келип чыгышын кенири талдоо биринчилерден жүргүзүлүп жатат.

3-натыйжа. Жарым-жартылай жаңы, себеби ЕАЭБдин Бирдиктүү бажы тарифинин структурасын жакшыртуу жана инновациялык товарларды бөлүү үчүн, ошондой эле ЕАЭБдин мүчө мамлекеттеринин өнөр жай кызматташтыгы үчүн приоритеттүү болгон ЕАЭБдин тышкы экономикалык ишмердүүлүгүнүн товардык номенклатурасынын кодун деталдаштырууну божомолдоочу товарларды классификациялоого көзөмөлдүн эффективдүүлүгүн жогорулатуу аракеттери мурда жүргүзүлгөн.

4-натыйжа. Жарым-жартылай жаңы, себеби эл аралык интеграция шарттарында экономикалык тенденцияларды божомолдоо боюнча изилдөөлөр жүргүзүлгөн.

5-натыйжа. Жаңы, себеби ЕАЭБдин тарифтик жеңилдетүү системасы менен өнүгүп жаткан өлкөлөр – колдонуучулардын айрым тизмесине оңдоп-түзөтүү киргизүүнү изденүүчү сунуш кылган.

6-натыйжа. Жарым-жартылай жаңы, себеби буга чейин изилдөөчүлөр өз иштеринде ЕАЭБдин актыларын ишке ашыруунун уюштуруучулук-укуктук механизмдин түзүү зарылдыгына байланышкан сунуштарды киргизүү зарылдыгы тууралуу маселелерди көтөрүп чыккан.

5. Эмгектин ички жыйнактуулугуна жана алынган натыйжалардын тийиштүү актуалдуу проблеманы, теориялык жана практикалык маселени чечүүгө багытталышына баа

Аскарбеков Дүр Эркинбековичтин “ЕАЭБдеги бажы-тарифтик маселелерди эл аралык-укуктук жөнгө салуу” темасындагы диссертациясынын жоболору бири-бири менен логикалык байланышта. Евразия экономикалык бирлигинин жаңы Бажы кодекси кабыл алынган учурдан бери бул иш, эл аралык-укуктук жактан алганда, Кыргыз Республикасында бажы-тарифтик жөнгө салуу маселелерин комплекстүү изилдөөгө аракет жасалган биринчи иштерден болуп саналгандыгы менен түшүндүрүлөт.

Изилдөө жүргүзүлүшү бул теманы теориялык жактан иштеп чыгуу али аз экендиги менен шартталган, ЕАЭБ алкагындагы бажы-тарифтик жөнгө

салуунун укуктук механизминин маңызы менен өзгөчөлүктөрүн карап чыгуу аракети менен байланышкан.

Алынган натыйжалар өз ара байланыштуу жана теориялык жоболор менен ирээттелген. Сунушталып жаткан эмгек ЕАЭБдеги бажы-тарифтик маселелерди жөнгө салуу маселесин комплекстүү жана системалуу изилдөөгө алгачкы аракеттерден болуп саналат.

Жүргүзүлгөн талдоонун негизинде ЕАЭБ жаатындагы мыйзамдардын өнүгүү даражасы ачыкталып чыккан.

Диссертацияда көргөзүлгөн көйгөйлөр боюнча бир топ жаңы илимий натыйжалар жана жоболор, ички жыйнактуулук көрсөтүлгөн, бул болсо автордун юридика илимине кошкон жеке салымы болуп эсептелинет.

Алынган натыйжалардын практикалык мааниси

Аскарбеков Дүр Эркинбековичтин кандидаттык диссертациясындагы негизги жоболору жана натыйжалары ЕАЭБдеги бажы-тарифтик жөнгө салуу чөйрөсүндөгү илимий билимдерди жалпылап жана толуктап турат.

Жасалган теориялык аныктамалар жана тыянактар бажы-тарифтик жөнгө салуунун укуктук механизмин өркүндөтүү маселелерин мындан ары теориялык жактан иштеп чыгуу үчүн; бажы тарифи жаатындагы колдонуудагы мыйзамдарды мындан ары жакшыртуу үчүн; «Бажы укугу», «Бажы иши», «Эл аралык укук» дисциплиналары боюнча лекцияларды жана практикалык сабактарды өткөрүүдө колдонулушу мүмкүн.

Диссертациянын материалдары төмөнкүдөй документтерде, материалдарда жана иштеп чыгууларда пайдаланылган:

Диссертацияда жасалган баа берүүлөрдү жана жыйынтыктарды ЕАЭБ алкагындагы бажы-тарифтик маселелерди жөнгө салуудагы мыйзамдарды өркүндөтүүдө, теоретикалык иштеп чыгууларда колдонулушу мүмкүн.

6. Авторефераттын диссертациянын мазмунуна шайкештиги

Автореферат диссертациянын мазмунуна, андагы изилдөөдө коюлган максаттар менен маселелерге толугу менен ылайык келет. Авторефераттын кыргыз жана англис тилдериндеги бирдей маанидеги резюмеси бар.

7. Диссертациянын таризделишине жана мазмунуна болгон сын пикир

Аскарбеков Дүр Эркинбековичтин диссертациясын жалпысынан оң жагын белгилөөдө, талаш тартыш учурларды жана кээ бир кемчиликтерди белгилеп кетүү керек:

1. Илимий иште ЕАЭБ өлкөлөрүндөгү бажы саясатын мамлекеттик жөнгө салуу өзгөчөлүктөрүн чагылдырып берсе болмок.

2. Диссертант ЕАЭБ өлкөлөрүндө колдонгон бажы-тарифтик жөнгө салуунун тарифтик эмес чаралары боюнча аналитикалык иштелмелерди көбүрөөк мисал кылып келтирсе, иштин артыкчылыгы болмок.

Бирок бул сын-пикирлер дискуссиялык жана сунуштоочу мүнөзгө ээ болуп, жалпысынан алганда, диссертациялык иштин мазмунуна доо кетирбейт.

Иштин деңгээли, негизинен, жогору бааланат, сын-пикирлер диссертантка каалоо иретинде айтылып, аларды мындан аркы илимий изилдөөлөрүндө ишке ашыра алат.

8. Диссертациянын негизги жоболорунун, жыйынтыктарынын жана натыйжаларынын жарыялангандыгына ырастамалар

1. Аскарбеков, Д.Э. Таможенно-тарифное регулирование внешнеторговой деятельности как инструмент обеспечения экономической безопасности [Текст] / Д.Э.Аскарбеков // Вестник КГЮА. - 2018. - № 1.

2. Аскарбеков, Д.Э. Реализация правовой защиты иностранных инвестиций в Кыргызской Республике [Текст] / Д.Э.Аскарбеков // Вестник КГЮА. - 2018. - № 1.

3. Аскарбеков, Д.Э. Проблемы совместного применения норм международного права и национального права при регулировании внешнеэкономических сделок [Текст] / Д.Э.Аскарбеков // Вестник КГЮА. - 2018. - № 2. – С. 43–48.

4. Аскарбеков, Д.Э. Совершенствование механизма таможенно-тарифного регулирования [Текст] / Д.Э.Аскарбеков // Modern Science №10 – 2018. – С. 72–77.

5. Аскарбеков, Д.Э. Перспективы развития таможенного регулирования в рамках ЕАЭС [Текст] / Д.Э.Аскарбеков // Modern Science №10 – 2018. – С. 77–81.

6. Аскарбеков, Д.Э. Некоторые вопросы международно-правового регулирования сотрудничества и взаимопомощи государств в таможенных делах [Текст] / Д.Э.Аскарбеков // Modern Science №10 – 2018. – С. 66–71.

7. Аскарбеков, Д.Э. Проблемные аспекты соотношения правового регулирования концессионной деятельности в Кыргызской Республике с международно - правовым регулированием [Текст] / Д.Э.Аскарбеков // Modern Science - № 12. – 2018. – С. 16–21.

8. Аскарбеков Д.Э. Интеграция процессинг өнүгүшүндөгү бажыны жөнгө салуу ролунун өзгөрүлүшүнүн учурдагы глобалдуу тенденциясы [Текст] / Д.Э.Аскарбеков // Наука, новые технологии и инновации Кыргызстана. - 2018. - № 6. – С. 120 – 125.

9. Аскарбеков, Д.Э. Кыргыз Республикасындагы бажы төлөмдөрү институтунун чөйрөсүндөгү мыйзамдардын өнүгүүсү жана тарыхый – укуктук аспектилеринин калыптануусу [Текст] / Д.Э.Аскарбеков // Наука, новые технологии и инновации Кыргызстана. - 2018. - № 6. – С. 99-103.

9. Диссертациянын «Илимий даражаларды ыйгаруу тартиби жөнүндө» Кыргыз Республикасынын ЖАКтын Жобосу менен коюлган талаптарга ылайык келиши

Аскарбеков Дүр Эркинбековичтин “ЕАЭБдеги бажы-тарифтик маселелерди эл аралык-укуктук жөнгө салуу” темасындагы диссертациясы өзүнүн структурасы жана мазмуну боюнча, жүргүзүлгөн изилдөөнүн жүрүшүндө алынган ар бир илимий натыйжанын негиздүүлүк даражасы, аныктыгы жана жаңычылдыгы боюнча, ата-мекендик юридикалык илим үчүн өзүнүн мааниси жана актуалдуулугу боюнча КР ЖАКтын 2012-жылдын 22-августундагы №578 “Илимий даражаларды ыйгыруу тартиби жөнүндө” Жобосунун талаптарына толук ылайык келет.

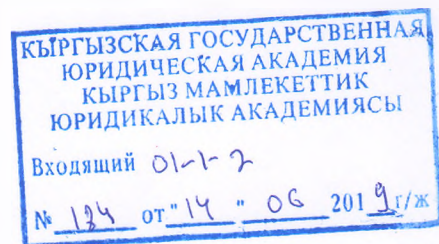
Диссертациянын жана авторефераттын мазмунун талдоо изденип алуучу илим-изилдөөчүлүк жөндөмгө, автордук позицияга, өз алдынча ой жүгүртө билүүгө, мыкты интеллектуалдык потенциалга ээ экендигин көрсөтгү.

Жогоруда баяндалгандардын негизинде “ЕАЭБдеги бажы-тарифтик маселелерди эл аралык-укуктук жөнгө салуу” темасындагы диссертация коюлган бардык талаптарга жооп берет, илимий – теориялык жана практикалык олуттуу мааниге ээ, ал эми анын автору Аскарбеков Дүр Эркинбековичке 12.00.10 -эл аралык укук; европа укугу адистиги боюнча юридикалык илимдин кандидаты илимий даражасын ыйгаруу татыктуу деп эсептейбиз.

Жетектөөчү уюмдун пикири Ош мамлекеттик университетинин юридика факультетинин мамлекеттин жана укуктун теориясы жана тарыхы кафедрасынын 2019-жылдын «__» _____ (протокол № __) жыйынында талкууланган жана бекитилген.

**Ош мамлекеттик университетинин
юридика факультетинин
мамлекеттин жана укуктун
теориясы жана тарыхы
кафедрасыны башчысы,
ю.и.к., доцент**

Татенов М.Б.



Ю.и.к., доцент Татенов М.Б.
кол тамгасын
тастыктаймын
ОшМУнун ОК катчысы



Байсубанов М.Т.